

Актуальна тема номера:
“КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ”

Михайло Савчин

доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту порівняльного
публічного права та міжнародного права
Ужгородського національного університету, професор,
доктор Українського вільного університету

ВСТУП,
АБО ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ
КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Шановні читачі!

Вашій увазі пропонується тематичний випуск правничого часопису “Право України”, фокусом якого стали проблеми трансформації конституційного права в умовах війни. Ключова дилема цієї проблематики, чи зупиняється дія права та політики під час воєнного стану. Постановка проблеми саме у такому ключі пов’язана із крайньою необхідністю організації та здійснення невідкладної й ефективної відсічі агресору чи вжиття комплексу заходів на відвернення негативних наслідків в умовах певної екстраординарної ситуації. Вжиття таких заходів підпорядковується юридичним правилам і процедурам, тому постановка питання у стилі Цицерона, що нібито політика під час війни мовчить, є контрпродуктивною.

Автори цього тематичного номеру загалом виходять із постулатів органічного конституціоналізму, згідно з якими процес здійснення влади раціоналізується задля забезпечення прав людини. Під час війни це зміщується у розуміння національної державності як простору безпеки громадян, яка покликана розумно концентрувати і розподіляти ресурси задля ефективної і дієвої відсічі агресії та забезпечення суверенітету і територіальної цілісності України. Таке забезпечення зумовлено раціональним використанням ресурсів, що стає надзвичайно гострою проблемою під час війни і зачіпає справедливість, доброчесність, відважність і мужність як чесноти у процесі здійснення влади з метою захисту фунда-

ментальних конституційних цінностей – людської гідності, свободи, рівності, верховенства права.

У своїй публікації М. Савчин розкриває особливості трансформації конституційного права в умовах руссо-української війни. На початку здійснюється аналіз рашизму як специфічної форми індоктринації расистської версії російського імперіалізму, який ґрунтується на ресентименті та невизнанні права на самовизначення всіх держав, які Російська Федерація вважає сферою своїх інтересів, де вона має диктувати свої умови. На основі аналізу зміни юриспруденції міжнародних юрисдикційних установ та конституційної юстиції розкриваються особливості трансформації конституційного права в умовах війни з огляду на обороноздатну демократію (*militant democracy*), конституційний патріотизм та інституційну спроможність держави. Український досвід відсічі агресії засвідчує про посилення тренду функціонування мережецентричної організації влади, що є підґрунтям для імплементації універсальних механізмів забезпечення світового порядку, заснованого на сталих правилах, ефективного захисту прав людини в умовах військових конфліктів та створення механізму запобігання агресії, що створить умови для санації соціального порядку в Російській Федерації на засадах конституційної демократії задля запобігання актів агресії з боку цієї країни у майбутньому.

У своєму спільному дослідженні Ю. Барабаш і Г. Берченко розкривають стан доктрини обороноздатної демократії в Україні в умовах російської агресії та визначення напрямів конституційної правотворчості щодо заборони пропаганди тоталітарних практик комунізму, фашизму, нацизму і рашизму. Автори розуміють обороноздатну демократію як правове обмеження демократичних свобод з метою ізоляції демократичних режимів від загрози повалення з використанням інструментів конституційної демократії та цілком легальних засобів. На основі аналізу юриспруденції Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини та судів загальної юрисдикції України автори формулюють низку пропозицій щодо імплементації запобіжників зловживання інструментами демократії для підризу конституційного порядку, заснованого на основоположних цінностях і принципах права.

З точки зору сучасної доктрини конституціоналізму В. Венгер розкриває належну правотворчість парламенту як законодавчого органу як підґрунтя забезпечення системності національного законодавства. Автор аналізує стан реалізації українським парламентом законодавчих повноважень в умовах воєнного стану та забезпечення системності національного законодавства крізь призму дотримання основних складових верховенства права. Особлива увага приділена проблематиці обмеження прав людини в умовах воєнного часу, що насправді потребує вироблення парламентом шаблонів рішень щодо впровадження відповідних

заходів при настанні екстраординарних обставин, а не лише підстав для введення воєнного стану. Зазначені проблеми аналізуються з точки зору юридичної визначеності та передбачуваності права, поваги до прав людини та недопустимості порушення сутнісного змісту основоположного права. Також зачіпаються проблеми особливостей законодавчого забезпечення діяльності публічної адміністрації в умовах екстраординарних юридичних режимів та їхньої демократичної підзвітності й підконтрольності.

У висновках робиться узагальнення щодо специфіки трансформації конституційного права в умовах війни, його впливу на розвиток національної правової системи, організації публічної влади у бік посилення її інституційної спроможності та демократичної підзвітності й підконтрольності. Наголошується на важливості засудження злочинів расизму Спеціальним міжнародним трибуналом, що має також включати і засудження злочинів радянського тоталітарного режиму.